

Wpływ sztucznej inteligencji na sferę prawa autorskiego

Alicja Pirogowicz

Z epoki na epokę, trwa nieustanny proces rozwoju cywilizacji. Nasze społeczeństwo nieprzerwanie dąży do tworzenia czegoś nowego. Obecnie nie jesteśmy w stanie wyobrazić sobie funkcjonowania bez technologii. Jest ona określana jako największe „zbawienie” ale również „przekleństwo”. Postęp technologiczny „pędzi” i nie zamierza zwolnić. Wraz z nim zmienia się sposób funkcjonowania całej ludzkości.

Postęp technologiczny związany jest nie tylko z istotnymi zmianami w życiu codziennym. Wiąże się on z potrzebą ciągłych zmian w prawie. To właśnie rozwój technologiczny jest czynnikiem, który kształtuje całą sferę prawa własności intelektualnej.

Nieustanna potrzeba zmian legislacyjnych w sferze prawa autorskiego

Zmiany są nieuniknione, a legislatorzy zmuszeni są do ciągłych nowelizacji spełniających oczekiwania dzisiejszego rynku. Zmiany, które zaszły w przeciągu ostatnich dziesięcioleci miały i nadal mają kluczowy wpływ na sferę prawa autorskiego. Z założenia dziedziny, powstałej- jak pisze prof. Dr Hab. Ryszard Markiewicz w opracowaniu „Sztuczna Inteligencja i własność intelektualna”- już w momencie wynalezienia druku¹, mającej za zadanie chronić wszelkie przejawy działalności twórczej o charakterze indywidualnym, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utworów)².

Sztuczna Inteligencja i jej rozwój

W ostatnich dziesięcioleciach coraz większą rolę odgrywa Sztuczna Inteligencja, która towarzyszy nam praktycznie w każdym elemencie naszego życia. Sztuczna Inteligencja, skrótowo nazywana SI, jest to zdolność maszyny do wykonywania czynności przypisanych z reguły gatunkowi ludzkiemu, takich jak rozumowanie, planowanie. Jest to możliwe ze względu na uczenie głębokie. Uczenie głębokie „pozwała komputerowi uczyć się i myśleć samodzielnie bez potrzeby

bezpośredniego udziału człowieka³”. Za jej pomocą systemy techniczne mogą odpowiednio reagować na otaczające je środowisko i działać, dążąc jednocześnie do uzyskania zaplanowanego efektu.⁴ Maszyny, które niegdyś stanowiły tylko „podporę” i ułatwiały proces twórczy, dziś są znacznie bardziej rozbudowane i same mogą tworzyć rzeczy, które często nie są możliwe do odróżnienia od pracy wykonanej przez autora- człowieka.

Wyzwania, które niesie za sobą Sztuczna Inteligencja

Rozwój SI postawił przed Światem, Parlamentem Europejskim, krajowymi ustawodawcami i sądami serię wyzwań z którymi muszą się oni zmierzyć w przeciągu kilku najbliższych lat. Kto ma prawa wyłączne do utworu stworzonego przez SI? Twórca SI, użytkownik SI, a może sama Sztuczna Inteligencja? Czy sam robot może być autorem? Czy twórczość robota może być uznawana za utwór oraz czy może być podmiotem prawa autorskiego? To pytania, nad którymi głowi się cały świat prawniczy, ze świadomością, że SI może zmienić całkowicie sposób postrzegania prawa autorskiego. W niniejszym artykule postanowiłam

Sztuczna Inteligencja a nasza codzienność

Sztuczna Inteligencja to nie tylko roboty, o których możemy przeczytać w książkach Stanisława Lema lub zobaczyć w filmach science-fiction. Wynik ich pracy możemy odczuć w życiu codziennym. Co jakiś czas w telewizji czy też Internecie pojawia się informacja o przełomowym momencie, gdy robot wykonuje pracę ludzką. Sprawa nie ogranicza się tylko do mechanicznej pracy, uprzednio wykonywanej przez przedstawicieli gatunku ludzkiego. Coraz częściej możemy usłyszeć o obrazie namalowanym przez robota, czy też artykule stworzonym przez odpowiedni generator.

Sztuczna Inteligencja potencjalnym zagrożeniem dla sztuki i pracy wykonywanej przez gatunek ludzki

Dla wielu wydaje się niepotrzebnym zamieszaniem dywagacja na temat tego, jak uregulować sprawę prawa autorskiego w związku z zastraszająco szybkim tempem rozwoju Sztucznej Inteligencji. Dla zobrazowania skali działalności Sztucznej

Inteligencji w zakresie tworzenia, postanowiłam przedstawić historię mającą miejsce przed trzema laty. Rok 2018, w nowojorskim domu aukcyjnym Christie's zostaje sprzedany najpopularniejszy obraz stworzony przez SI za zawrotną kwotę 432,5 tys dolarów. „Portret Edmonda Belamy'ego” stworzony został przez Sztuczną Inteligencję, za pomocą algorytmu opracowanego przez grupę Obvious⁵ bazując na 15 tysiącach dzieł przeróżnych artystów. Dla porównania, dzieło A. Warhola, sprzedane na tej samej aukcji, nie osiągnęło nawet połowy ceny, za którą został wylicytowany obraz stworzony przez SI. Żaden z rzeczoznawców nie spodziewał się takiego sukcesu grupy Obvious na aukcji. Było to ewidentne pokazanie, że sztuki tworzonej przez SI nie należy marginalizować oraz należy traktować ją jako potencjalne zagrożenie dla realnych artystów. Dzieła Sztucznej Inteligencji często są porównywalne i ciężkie do odróżnienia od pracy ludzkiej.

Żyjemy w czasach, gdy dokonuje się historycznych zmian. W 2020r. na łamach magazynu „The Guardian” ukazał się esej napisany przez algorytm GPT-3⁶ stworzony przez OpenAI. Algorytm służyć ma głównie, jako „narzędzie tekstów prasowych, których czytelnicy nie będą w stanie odróżnić od tych stworzonych przez ludzi”⁷. Zadanie, które miał przedstawić przed sobą algorytm było następujące: przekonać ludzi, że SI nie zamierza przejąć władzy nad Światem, a jedynie ułatwić jednostkom ludzkim funkcjonowanie. Sprawa nie wydaje się prosta dla zwykłego człowieka, natomiast algorytm stworzył aż 8 esejów, które miały za zadanie przekonać ludzi do zminimalizowania obawy przed postępem technologicznym.

Wymienione przeze mnie przykłady to początek historii wielkiego rozwoju, ale również jasny sygnał do tego, że sztuczna inteligencja będzie coraz częściej nie tylko wspomagać twórców, ale również ich zastępować. Ze względu na bardzo szybki rozwój SI w dziedzinie sztuki, nieuregulowane aspekty prawne zaczynają stanowić poważny problem dla ustawodawców, który musi zostać rozwiązany. Nie jest to łatwe, ze względu na obowiązujący stan prawny oraz ze względu na specyficzny charakter prawa autorskiego, dla którego podstawą jest człowiek. W związku z tym cały świat prawniczy musi zmierzyć się z serią pytań i zagadnień, które należy rozważyć i uregulować, aby stan prawny pokrywał się z rzeczywistością.

Prawo autorskie a Sztuczna Inteligencja

Pierwsze pytanie jakie się nasuwa: kto jest tak naprawdę autorem wytworu stworzonego przez SI? Czy Sztuczną Inteligencję można nazwać autorem w znaczeniu prawa autorskiego? W świetle Konwencji Berneńskiej⁸, czyli podstawy dla istnienia prawa autorskiego, podpisanej przez większość państw Świata, w tym Polskę- nie. Autorem może być tylko osoba fizyczna. Należy przy tym pamiętać, że SI nie jest człowiekiem. Tworzy ona tylko to, do czego została stworzona. Z racji tego, że jest ona sztucznym bytem, nie mogłaby wywodzić sama żadnych roszczeń, jakie przysługiwałyby jej, gdyby była podmiotem prawa autorskiego. Wśród prawników i osób zainteresowanych sferą prawa autorskiego pojawiają się stanowiska, w których proponowany jest alternatywny podmiot, który mógłby wywodzić roszczenia z tytułu posiadanego prawa.

Próba usystematyzowania podmiotowości prawa autorskiego

Jednym z najczęstszych stanowisk w dyskusji dotyczącej próby usystematyzowania tej dziedziny jest uznanie za podmiot prawa autorskiego, osobę, która stworzyła Sztuczną Inteligencję. We wspomnianej przeze mnie wcześniej pracy „Sztuczna Inteligencja i własność intelektualna”⁹ prof. Ryszard Markiewicz odwołuje się do słów J.C. Ginsburga oraz L.A. Budiardjo, którzy zakładają iż twórca SI, jest również twórcą produktów SI, nawet w momencie kiedy on sam nie jest w stanie przewidzieć rezultatów. Prof. Markiewicz zauważa, że Ginsburg oraz Budiardjo uznają sztuczną inteligencję za „posłusznego sekretarza” i traktują maszynę jako wysłannika człowieka, mającego za zadanie spełnić jego pomysły i idee. Koncepcja ta przez prof. Markiewicza poddana jest w wątpliwość cennym spostrzeżeniem dotyczącym tego, że udział człowieka ogranicza się do „zadawania pytań maszynie”, a „artystą jest ten, który tworzy obraz, (...) maszyna”. Biorąc pod uwagę brak przesłanek takich jak „swobodny i twórczy wybór autora w trakcie realizacji utworu” oraz fakt, że pomysły i idee nie są chronione przez prawo autorskie, prof. Markiewicz ukazuje, że koncepcja, jakoby twórca SI był też twórcą wytworów maszyny, jest błędna. Można ten pogląd zanegować w sposób niedokładny i jedynie poglądowy porównując sytuację SI oraz jej twórców, do sytuacji gdy my wykonujemy daną czynność, np pieczemy ciasto, z

produktów i instrukcji przekazanych przez inną osobę. To, że to my jesteśmy twórcami owego ciasta nie ulega wątpliwości.

Czy wytwór SI można nazwać utworem?

Aspekt podmiotowości w przypadku wytworów SI, bezpośrednio związany jest z pytaniem czym owy wytwór w praktyce jest. Czy można go zakwalifikować jako utwór? Gdyby tak było, dyskusja dotycząca tego czy SI jest podmiotem prawa autorskiego byłaby bezzasadna i niepotrzebna, ponieważ warunkiem wywodzenia praw autorskich, jest stworzenie przedmiotu praw jakim jest utwór. Polski legislator w *Ustawie z dnia 04 lutego 1994r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych* jasno uznaje za utwór: „dzieło będące przejawem działalności twórczej, obdarzone indywidualnym charakterem”¹⁰.

Czy wytwór SI może mieć indywidualny charakter, wynikający z procesu twórczego?

Zarówno w moim mniemaniu, jak i w świetle ustaleń doktryny odpowiedź jest negatywna. Tylko człowiek może dokonać procesu twórczego, którego wynikiem jest dzieło, obdarzone indywidualnym charakterem. Indywidualny charakter rozumiany jest jako odzwierciedlenie osobowości autora¹¹. Osobowość jest rzeczą niepowtarzalną, stąd robot nie może jej posiadać. Nie jest on istotą żywą. Sztuczna Inteligencja jak sama nazwa wskazuje jest stworzonym przez człowieka systemem, który potrafi wykonywać czynności, do których został zaprojektowany. Ma zdolność uczenia się przez wskazane przeze mnie powyżej uczenie głębokie, jednak nie posiada on cech ludzkich, które niewątpliwie są podstawą osobowości i stanowią o indywidualnym charakterze pracy.

Wyjątkiem od powszechnej teorii, niedającej uprawnień do korzystania z prawa autorskiego wytworom SI, jest sytuacja prawna w Wielkiej Brytanii. Na podstawie ustawy z 1988r, a więc ustawy sprzed ponad 30 lat, w prawie brytyjskim oraz w ustawach dawnych kolonii brytyjskich takich jak Hongkong, Indie oraz Nowa Zelandia istnieje grupa wytworów objęta ochroną prawa autorskiego. „Computer generated works” to nic innego, jak „dzieła, którym nie jest możliwe przypisanie autorstwa

człowieka”¹². W takim wypadku prawa autorskie uzyskuje osoba, której działania były konieczne do stworzenia utworu”. Jest to sprzeczne z sytuacją prawną większości państw świata, których system prawny można przedstawić wspomnianą przeze mnie postawą prof. Markiewicza w stosunku do koncepcji głoszonej przez J.C. Ginsburga oraz L.A. Budiardjo.

Sytuacja SI jest stosunkowo nowym wyzwaniem dla całego prawa własności intelektualnej, a szczególnie omawianego przeze mnie prawa autorskiego

Obecnie nie ma wyklarowanego jednego sposobu myślenia, jakie rozwiązania prawne należy znaleźć. To czy dzieła sztucznej inteligencji powinny zostać objęte ochroną prawa autorskiego jest kwestią sporną. Na początku 2020 roku doszło do precedensowego orzeczenia sądu, w którym przyznano prawo autorskie do materiału stworzonego przez SI¹³. Sprawa dotyczyła artykułu stworzonego w całości przez sztuczną inteligencję, do której licencję posiadała firma Shenzhen Tencent Computer System. Artykuł opublikowany został na stronie internetowej firmy posiadającej licencję do SI oraz tego samego dnia został on opublikowany również na konkurencyjnej stronie Shanghai Yingmou Technology, Co., Ltd. w prawie niezmienionej formie. Dało to podstawę do pozwu o plagiat. Postanowienie chińskiego sądu okazało się być precedensem w skali światowej, ponieważ przyznał on rację Shenzhen Tencent Computer System i uznał dzieło za spełniające wymogi krajowego prawa autorskiego, nakazując jednocześnie rekompensatę strat za naruszenie praw autorskich do artykułu przez Shanghai Yingmou Technology, Co., Ltd.

Na ten moment, nie sposób jest przewidzieć, jakie rozwiązania zostaną wypracowane. Czy sztuczna inteligencja stanie się podmiotem prawa autorskiego? A może twórcy sztucznej inteligencji zostaną uznani za osoby, które powinny posiadać prawa autorskie? Jedno jest pewne. Sztuczna inteligencja będzie się ciągle rozwijać, a co za tym idzie, zmieni ona obecny sposób myślenia o prawie autorskim.

Bibliografia

1. https://www.uj.edu.pl/documents/10172/140821974/SI_prof_Markiewicz.pdf/35aa8d83-c295-44d4-b470-5e13888f09ea
2. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf>

3. https://www.uj.edu.pl/documents/10172/140821974/SI_prof_Markiewicz.pdf/35aa8d83-c295-44d4-b470-5e13888f09ea s. 38
4. <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20200827STO85804/sztuczna-inteligencja-co-to-jest-i-jakie-ma-zastosowania>
5. <https://www.pb.pl/sztuczna-inteligencja-namalowala-obraz-za-432-tys-usd-943842>
6. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/sep/08/robot-wrote-this-article-gpt-3>
7. <https://www.focus.pl/artykul/guardian-publikuje-artykul-napisany-przez-sztuczna-inteligencje-ai-nie-zniszczy-ludzi-uwierz-mi>
8. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19350840515/O/D19350515.pdf>
9. https://www.uj.edu.pl/documents/10172/140821974/SI_prof_Markiewicz.pdf/35aa8d83-c295-44d4-b470-5e13888f09ea
10. <http://prawo-autorskie.edu.pl/podmiot.html>
11. <https://www.wnp.pl/tech/prawo-autorskie-i-sztuczna-inteligencja-tresci-tworzone-przez-roboty,351598.html>
12. <https://legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/prawo-w-praktyce/news/3435,czy-autor-to-czlowiek-sztuczna-inteligencja-wyzwaniem-dla-prawa-wlasnosci-intelektualnej>
13. <https://sqrlegal.pl/dziela-sztucznej-inteligencji-vs-prawo-autorskie/>